

ΧΑΤΖΗΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΑΘ. ΓΙΑΝΝΗΣ

**ΔΙΕΘΝΕΙΣ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΕΣ
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ**

 ΑΝΙΚΟΥΝΑ

Κάθε γνήσιο αντίτυπο φέρει την υπογραφή του συγγραφέα και τη σφραγίδα του εκδότη

ISBN 960-516-021-8

© Copyright Εκδόσεις - **ΑΝΙΚΟΥΛΑ** Χατζηδημητρίου Αθ. Γιάννης

Θεσσαλονίκη 2003

ΕΚΔΟΣΕΙΣ **ΑΝΙΚΟΥΛΑ**

- Εγνατία 148 τηλ. 2310-235.297 & 2310-239.537 - 546 21 Θεσσαλονίκη
- Εγνατία 156 τηλ. 2310-861.917, Fax 2310-891.201,
εντός Πανεπιστημίου Μακεδονίας
- e-mail: anikoula@otenet.gr

Ιωάννης Αθ. Χατζηδημητρίου

Επίκουρος Καθηγητής

Τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων

Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Εγνατία 156, 54006 Θεσσαλονίκη

Τηλ. 2310-891.585, e-mail hajidim@uom.gr

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Κώστας Κορδαλής - Τηλ. 2310-234.694

ΕΞΩΦΥΛΛΟ: Alter Vision - Τηλ. 2310-322.031

Απαγορεύεται η ανατύπωση, η μετάφραση, η αντιγραφή, μερική ή ολική, μέσω φωτοτυπιών ή φωτογράφησης, καθώς και ο τρόπος έκθεσης με οποιοδήποτε οπτικοακουστικό μέσο της περιεχόμενης ύλης, χωρίς την έγγραφη άδεια του συγγραφέα.

*Στη Μαρία,
για τις ώρες που της έκλεψα
μέχρι να ολοκληρωθεί το σύγγραμμα*

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στη διάρκεια της δεκαετίας του 1990 η σημασία των οικονομικών, πολιτικών και κοινωνικών εξελίξεων στο διεθνές περιβάλλον για όλες τις επιχειρήσεις, μικρές ή μεγάλες, αυξανόταν συνεχώς. Η ενίσχυση δε της σπουδαιότητας της διεθνούς διάστασης της επιχειρηματικής δραστηριοποίησης συνεχίζεται με ακόμα πιο γρήγορους ρυθμούς και στις αρχές της δεκαετίας του 2000. Σε όλες τις αναπτυγμένες χώρες του κόσμου, αλλά και σε ένα ιδιαίτερα μεγάλο αριθμό αναπτυσσόμενων χωρών, έχει πλέον επικρατήσει η ισχυρή τάση για τη διευκόλυνση, από τις κυβερνήσεις τους, της διασυνοριακής διακίνησης των προϊόντων, των υπηρεσιών, των κεφαλαίων αλλά και της τεχνολογίας.

Το αποτέλεσμα των εξελίξεων αυτών είναι ότι οι περιορισμοί και τα εμπόδια τα οποία υπήρχαν για τις πάσης φύσεως οικονομικές συναλλαγές μεταξύ των οικονομικών μονάδων των χωρών αυτών, έχουν μειωθεί σε σημαντικό βαθμό και συνεχίζουν να μειώνονται διαρκώς, διευκολύνοντας με τον τρόπο αυτό τη διεξαγωγή τους σε πολύ μεγάλο βαθμό. Το τελευταίο, όμως, οδήγησε σε κατακόρυφη αύξηση του όγκου των διεθνών συναλλαγών σε προϊόντα, υπηρεσίες και κεφάλαια. Κάτω από τις συνθήκες αυτές, οι επιχειρήσεις, ανεξαρτήτως μεγέθους και αντικειμένου ενασχόλησης, συνειδητοποιούν ότι ο χώρος στον οποίο δραστηριοποιούνται και ανταγωνίζονται με άλλες επιχειρήσεις, δεν αποτελεί απλώς ένα τμήμα του εθνικού ή εγχώριου οικονομικού περιβάλλοντος, αλλά ανήκει πλέον σε ένα νέο και διαρκώς εξελισσόμενο περιβάλλον, το *Διεθνές Οικονομικό Περιβάλλον*.

Μία από τις πλέον σημαντικές συνέπειες της επικράτησης παγκοσμίως των τάσεων για σταδιακή αλλά ταχεία απελευθέρωση των ροών προϊόντων, υπηρεσιών, κεφαλαίων και τεχνολογίας από και προς τρίτες χώρες, είναι η αποδυνάμωση του εθνικού χαρακτήρα των αγορών και η δημιουργία των παγκόσμιων αγορών (global markets). Έτσι, νέοι όροι όπως “παγκοσμιοποίηση” και “διεθνοποίηση”, το νόημα των οποίων θα παρουσιασθεί ανα-

λυτικότερα στο πρώτο κεφάλαιο αυτού του συγγράμματος, έχουν καθιερωθεί στο καθημερινό λεξιλόγιο απλών πολιτών, διοικητικών στελεχών, οικονομολόγων αλλά και πολιτικών, και αποτελούν το αντικείμενο μακροσκελών συζητήσεων, διαλέξεων και συνεδρίων. Και καθώς το διεθνές οικονομικό περιβάλλον διαμορφώνεται, οι επιχειρήσεις αλλά και οι εθνικές κυβερνήσεις ανακαλύπτουν ότι, στο νέο αυτό περιβάλλον, οι επιδόσεις τους στον οικονομικό τομέα (μερίδιο αγοράς και κέρδη για τις πρώτες και μακροοικονομικά μεγέθη για τις δεύτερες) επηρεάζονται όλο και περισσότερο, όχι μόνο από τις εξελίξεις και τις συνθήκες στο εσωτερικό της χώρας τους, αλλά και από οικονομικά ή μη γεγονότα τα οποία συμβαίνουν σε χώρες που βρίσκονται ακόμα και χιλιάδες χιλιόμετρα μακριά από τη δική τους. Έτσι, τα νέα αυτά δεδομένα καθιστούν φανερό πως η κατανόηση του πλαισίου λειτουργίας του διεθνούς οικονομικού και επιχειρηματικού περιβάλλοντος από τα στελέχη των επιχειρήσεων και των οργανισμών, δημόσιων ή μη, έχει πλέον καταστεί απολύτως αναγκαία και επιτακτική για την αποτελεσματική λειτουργία τους, καθώς και για την επίτευξη των στόχων τους.

Ο σκοπός αυτού του συγγράμματος είναι η εξοικείωση του αναγνώστη με τις θεμελιώδεις έννοιες που αφορούν την παρούσα διάρθρωση, τις τάσεις, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τη λειτουργία του Διεθνούς Οικονομικού Περιβάλλοντος, όπως όλα αυτά έχουν διαμορφωθεί στη δύση του 20^{ου} και στην ανατολή του 21^{ου} αιώνα. Μέχρι και τη δεκαετία του 1980, τα εθνικά σύνορα και οι εθνικές οικονομικές πολιτικές που ασκούσαν οι τοπικές κυβερνήσεις, προστάτευαν τις εγχώριες επιχειρήσεις και αγορές από τον ανταγωνισμό των ξένων επιχειρήσεων. Τα γεγονότα, ωστόσο, τεκμηριώνουν ότι αυτή η κρατική προστασία, αν δεν έχει εξαλειφθεί σχεδόν ολοκληρωτικά, έχει ήδη μειωθεί σε μεγάλο βαθμό, καθώς και ότι σταδιακά τείνει να εξαλειφθεί εντελώς. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι τοπικές αγορές σε όλο τον κόσμο να καθίστανται όλο και περισσότερο προσιτές στις επιχειρήσεις άλλων χωρών. Είναι φανερό πως η τελευταία εξέλιξη δημιουργεί νέες ευκαιρίες και δίνει νέες δυνατότητες για επιχειρηματική δραστηριοποίηση σε τοπικές αγορές που μέχρι πρότινος ήταν απρόσιτες για τις αλλοδαπές επιχειρήσεις. Όπως δε θα αναλυθεί εκτενέστερα στα επόμενα κεφάλαια, οι εξελίξεις αυτές καθιστούν την κατανόηση του πλαισίου λειτουργίας και των ιδιαιτεροτήτων του Διεθνούς Οικονομικού Περιβάλλοντος, μέσα στο οποίο κινούνται πλέον όλες οι επιχειρήσεις, καθοριστικό παράγοντα για την επι-

τυχή παρουσία τους, όχι μόνο στις διεθνείς, αλλά και στις τοπικές αγορές.

Στη διάρκεια της μελέτης των θεμάτων αυτών, και για τους λόγους που αναπτύχθηκαν στις προηγούμενες παραγράφους, η προσοχή μας θα επικεντρωθεί στις συνέπειες των τάσεων και εξελίξεων αυτών για τις επιχειρήσεις και τους οργανισμούς, ανεξαρτήτως από το αν δραστηριοποιούνται στο διεθνή οικονομικό χώρο ή αν περιορίζουν τις δραστηριότητές τους στις τοπικές αγορές. Σε όλα τα κεφάλαια δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην ανάλυση των ιδιαιτεροτήτων και του ρόλου όλων όσων συμμετέχουν και καθ' οιονδήποτε τρόπο επηρεάζουν τη διεθνή επιχειρηματική σκηνή. Η τελευταία ορίζεται ως ο χώρος στον οποίο δραστηριοποιούνται όλες οι επιχειρήσεις και οι οργανισμοί, είτε οι δραστηριότητές τους έχουν διεθνή χαρακτήρα είτε όχι.

Ο στόχος της εξέτασης των θεμάτων αυτών είναι η παροχή των ελάχιστων απαραίτητων γνώσεων στα μελλοντικά ή και τωρινά στελέχη επιχειρήσεων ή οργανισμών έτσι ώστε να είναι ενήμεροι, όχι μόνο για τις δυσκολίες και τις απειλές που θα αντιμετωπίσει η επιχείρηση ή ο οργανισμός τους, αλλά και για τις νέες ευκαιρίες που παρουσιάζονται στο διεθνές οικονομικό περιβάλλον. Επιπλέον, θα παρουσιασθούν αναλυτικά οι μέθοδοι και οι στρατηγικές που είναι διαθέσιμες στις επιχειρήσεις και τους οργανισμούς για την εκμετάλλευση των ευκαιριών αυτών.

Τα θέματα που θα μελετηθούν στο σύγγραμμα αυτό, κατανέμονται σε επτά κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο θα αναπτυχθούν οι έννοιες της παγκοσμιοποίησης και της διεθνοποίησης των αγορών και των οικονομιών, τα είδη των δραστηριοτήτων της επιχείρησης στο διεθνές οικονομικό περιβάλλον, καθώς και τα χαρακτηριστικά, η εξέλιξη, ο ρόλος, τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα των πολυεθνικών επιχειρήσεων. Στο δεύτερο κεφάλαιο θα παρουσιασθεί το πλαίσιο των διεθνών συναλλαγών, δηλαδή των συναλλαγών που διεξάγουν οι επιχειρήσεις, πολυεθνικές ή μη, στην προσπάθειά τους να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους πέρα από τα εθνικά τους σύνορα. Επιπλέον, θα περιγραφεί ο τρόπος καταγραφής των συναλλαγών αυτών από το ισοζύγιο πληρωμών της χώρας, καθώς και όλες οι χρήσιμες πληροφορίες που μπορούν να αντλήσουν οι ενδιαφερόμενοι για την οικονομία της χώρας αυτής από το ισοζύγιο πληρωμών. Το κεφάλαιο αυτό θα κλείσει με την περιγραφή του Διεθνούς Νομισματικού Συστήματος, καθώς και με την παρουσίαση μιας σύντομης ιστορικής αναδρομής του.

Στο τρίτο κεφάλαιο θα παρουσιασθούν λεπτομερώς οι μέθοδοι άσκησης εξαγωγικών δραστηριοτήτων, τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματά τους, οι λόγοι για τους οποίους οι επιχειρήσεις, μικρές και μεγάλες, αποφασίζουν να ασχοληθούν με τις εξαγωγές, καθώς και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν στην προσπάθειά τους αυτή. Στο επόμενο κεφάλαιο θα περιγραφούν αρχικά οι λόγοι για τους οποίους οι επιχειρήσεις επεκτείνουν τις παραγωγικές δραστηριότητές τους εκτός των εθνικών συνόρων. Στη συνέχεια θα παρουσιασθούν οι στρατηγικές με τις οποίες οι επιχειρήσεις μπορούν να προωθήσουν αυτές τις δραστηριότητές τους στις αλλοδαπές αγορές. Η παρουσίαση θα συμπεριλάβει και τα πλεονεκτήματα καθώς και τα μειονεκτήματα της κάθε στρατηγικής διεθνούς παραγωγής. Το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με την παρουσίαση του εύρους της επέκτασης της διεθνούς παραγωγής ενός σχετικά μικρού αλλά ενδεικτικού αριθμού ελληνικών επιχειρήσεων.

Στο πέμπτο κεφάλαιο θα μελετηθούν συνοπτικά οι κυριότερες θεωρίες που έχουν αναπτυχθεί διαχρονικά στην προσπάθεια να εξηγηθεί επιστημονικά η διεξαγωγή του διεθνούς εμπορίου, αλλά και των διεθνών επενδύσεων, από τις επιχειρήσεις όλων ανεξαιρέτως των χωρών του κόσμου. Ωστόσο, λόγω της ιδιαίτερης έμφασης που δίνεται στην επιχείρηση, παρουσιάζεται πολύ αναλυτικά η *Θεωρία του Διεθνούς Κύκλου Ζωής του Προϊόντος*. Στο έκτο κεφάλαιο εξετάζονται οι σπουδαιότεροι διεθνείς οικονομικοί οργανισμοί. Η παρουσίαση συμπεριλαμβάνει τους λόγους για τους οποίους οι οργανισμοί αυτοί δημιουργήθηκαν αρχικά, το ρόλο τους στο διεθνές οικονομικό περιβάλλον, καθώς και τη σπουδαιότητα της ύπαρξης και της λειτουργίας τους για τις επιχειρήσεις όλου του κόσμου.

Τέλος, στο έβδομο κεφάλαιο θα αναλυθεί ένα θέμα που είναι ιδιαίτερα σημαντικό για τις διεθνείς δραστηριότητες των επιχειρήσεων, καθώς επηρεάζει καταλυτικά τις συνθήκες κάτω από τις οποίες διεξάγουν τις διεθνείς συναλλαγές τους. Το θέμα αυτό είναι η οικονομική ολοκλήρωση και τα στάδιά της. Η παρουσίασή του συμπεριλαμβάνει την έκταση που έχει λάβει μέχρι σήμερα η οικονομική ολοκλήρωση σε όλο τον κόσμο, καθώς και τα οφέλη αλλά και το κόστος που συνεπάγεται η οικονομική ολοκλήρωση για τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά των χωρών που συμμετέχουν σε σχήματα οικονομικής ολοκλήρωσης.

Επιπλέον, στο κεφάλαιο αυτό θα παρουσιασθούν τα θεσμικά όργανα, οι

στόχοι, καθώς και οι προοπτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος (ΕΝΣ) και της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ). Στο τελευταίο θέμα βέβαια συμπεριλαμβάνεται και η παρουσίαση των νέων ευκαιριών και απειλών που δημιουργούνται από την εισαγωγή και κυκλοφορία του ευρώ στις δώδεκα από τις δεκαπέντε χώρες της ΕΕ (*Ευρωζώνη*). Η σκοπιμότητα της παρουσίασης των θεμάτων που είναι σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση δικαιολογείται αφ' ενός από το ότι η ΕΕ αποτελεί την πλέον προηγμένη αλλά και την πλέον επιτυχημένη προσπάθεια οικονομικής ολοκλήρωσης σε όλο τον κόσμο, και αφ' ετέρου από το ότι η Ελληνική οικονομία, μετά και την κυκλοφορία του ευρώ στη φυσική του μορφή, αποτελεί πλέον αναπόσπαστο μέρος της οικονομίας της Ευρωζώνης.

Έτσι, όταν ο αναγνώστης θα έχει πλέον ολοκληρώσει τη μελέτη όλων των κεφαλαίων αυτού του συγγράμματος, θα έχει αποκτήσει τις απαραίτητες γνώσεις ώστε να μπορεί να:

- εξηγήσει τι ακριβώς σημαίνουν οι έννοιες της παγκοσμιοποίησης και της διεθνοποίησης των αγορών και των οικονομιών, καθώς και της διεθνοποίησης των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων,
- περιγράψει τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα που συνεπάγεται η διεθνοποίηση των δραστηριοτήτων της επιχείρησης και ο πολυεθνικός χαρακτήρας της,
- αναφέρει τους κυριότερους “παίκτες” του διεθνούς οικονομικού περιβάλλοντος, καθώς και να περιγράψει το ρόλο και τη συμβολή τους στη λειτουργία και τη διαμόρφωσή του,
- περιγράψει τα χαρακτηριστικά του διεθνούς νομισματικού συστήματος καθώς και το πλαίσιο στο οποίο διεξάγονται και καταγράφονται όλες οι διεθνείς συναλλαγές,
- παρουσιάσει τους λόγους που υποκινούν τις επιχειρήσεις να αναλάβουν το δύσκολο και ριψοκίνδυνο εγχείρημα της εξαγωγικής ή/και παραγωγικής δραστηριοποίησης σε αλλοδαπές αγορές,
- αναπτύξει τις στρατηγικές που είναι διαθέσιμες στις επιχειρήσεις για να διεθνοποιήσουν τις δραστηριότητές τους, καθώς και τις συνθήκες κάτω από τις οποίες ενδείκνυται ή όχι η χρήση κάθε μίας από τις στρατηγικές αυτές,
- παρουσιάσει τις κυριότερες θεωρίες που εξηγούν τους λόγους της διε-

- ξαγωγής του διεθνούς εμπορίου,
- περιγράψει τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά των σπουδαιότερων διεθνών οικονομικών οργανισμών καθώς και να εξηγήσει το ρόλο που παίζουν αλλά και τη σημασία της λειτουργίας τους για το διεθνές οικονομικό περιβάλλον και τις επιχειρήσεις,
 - αναπτύξει τις θεμελιώδεις έννοιες και τα στάδια της εξέλιξης της οικονομικής ολοκλήρωσης καθώς και τα οφέλη αλλά και το κόστος που συνεπάγεται για τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά, και
 - περιγράψει τα σημαντικότερα θεσμικά όργανα και τους στόχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος και της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης, καθώς και τις προοπτικές τους.

Στο τέλος κάθε κεφαλαίου παρατίθεται ένας μικρός αριθμός ερωτήσεων και ασκήσεων που είναι χρήσιμες για να ελεγχθεί από τον αναγνώστη ο βαθμός κατανόησης των θεμάτων του συγκεκριμένου κεφαλαίου. Επιπλέον, σε κάποια κεφάλαια παρατίθενται και κάποιες ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής, οι οποίες επίσης εξυπηρετούν το σκοπό του ελέγχου του βάθους και της έκτασης των γνώσεων που έχει αποκτήσει ο αναγνώστης. Τέλος, μετά το έβδομο κεφάλαιο παρατίθεται ένας μικρός αριθμός *Μελετών Περιπτώσεων (Case Studies)* με μερικές ερωτήσεις στο τέλος. Οι μελέτες αυτές έχουν ως στόχο να συνεισφέρουν στο να καταστεί όσο το δυνατόν περισσότερο σαφής ο τρόπος με τον οποίο οι γνώσεις που θα αποκτηθούν μελετώντας το σύγγραμμα αυτό, μπορούν να χρησιμοποιηθούν στην πράξη. Οι απαντήσεις όλων των ερωτήσεων και των ασκήσεων είναι διαθέσιμες στους συναδέλφους των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων οι οποίοι θα υιοθετήσουν το σύγγραμμα αυτό. Επιπλέον, είναι διαθέσιμες και αρκετά λεπτομερείς διαφάνειες για όλα τα κεφάλαια σε ηλεκτρονική μορφή. Οι διδάσκοντες που ενδιαφέρονται να τα παραλάβουν, παρακαλούνται να επικοινωνήσουν με το συγγραφέα.

Κλείνοντας την εισαγωγή, είναι απαραίτητο να τονισθεί το γεγονός ότι οι εξελίξεις στο διεθνές οικονομικό περιβάλλον είναι όχι μόνο ραγδαίες αλλά και σε κάποιες περιπτώσεις δραματικές. Πρόσφατα παραδείγματα τέτοιων περιπτώσεων αποτελούν η οικονομική κρίση στη Νοτιοανατολική Ασία (1997), στη Ρωσία (1998), στην Τουρκία (2000), στην Αργεντινή (2001), καθώς και τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου 2001 στις ΗΠΑ. Τα

γεγονότα αυτά επηρέασαν δραστικά την πορεία της παγκόσμιας οικονομίας, την οικονομική βιωσιμότητα χιλιάδων επιχειρήσεων, καθώς και την ευημερία εκατοντάδων εκατομμυρίων εργαζομένων σε όλο τον κόσμο. Για να είναι άρτια και σωστά ενημερωμένοι, όχι μόνο οι φοιτητές και φοιτήτριες της Διοίκησης Επιχειρήσεων αλλά και τα διοικητικά στελέχη, έχει καταστεί πλέον απόλυτα αναγκαίο και επιτακτικό να παρακολουθούν καθημερινά και συστηματικά τις διεθνείς οικονομικές και μη εξελίξεις, διαβάζοντας τον οικονομικό τύπο. Υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός ημερήσιων και εβδομαδιαίων οικονομικών εφημερίδων και περιοδικών που παρέχουν άμεση και ικανοποιητική πληροφόρηση για το τι συμβαίνει στον εγχώριο και στο διεθνή οικονομικό χώρο. Επιπλέον, κάποιες ελληνικές εφημερίδες είναι διαθέσιμες και στο Διαδίκτυο (Internet), όπου ο ενδιαφερόμενος έχει πρόσβαση όχι μόνο στο τελευταίο φύλλο της εφημερίδας ή του περιοδικού, αλλά και σε παλαιότερα φύλλα, γεγονός που καθιστά ακόμα πιο δυνατή την ολοκληρωμένη, έγκυρη και έγκαιρη πληροφόρηση και ενημέρωσή του¹.

Τέλος, θέλω να ευχαριστήσω όλους τους φοιτητές του τμήματος Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, καθώς και τους φοιτητές του Διατμηματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών στη Διοίκηση Επιχειρήσεων (MBA), που τα τελευταία χρόνια είχαν την ευγενή καλοσύνη να μου υποδείξουν πολλά λάθη δακτυλογράφησης και πολλές παραλείψεις που υπήρχαν σε προηγούμενες εκδόσεις του συγγράμματος αυτού, που κυκλοφόρησαν με τη μορφή Πανεπιστημιακών Παραδόσεων, καθώς και να μου προτείνουν συγκεκριμένα θέματα που πίστευαν ότι θα έπρεπε να συμπεριληφθούν στο σύγγραμμα. Επιπλέον, θέλω να ευχαριστήσω εκ των προτέρων και όλους τους φοιτητές, προπτυχιακούς και μεταπτυχιακούς, καθώς και τους συναδέλφους διδάσκοντες που θα έχουν την ευγενή καλοσύνη να πράξουν το ίδιο στο μέλλον και για την πρώτη έκδοση του συγγράμματος αυτού, συνεισφέροντας με τον τρόπο αυτό στον εμπλουτισμό και τη βελτίωσή του. Είναι βεβαίως σαφές ότι για τα λάθη και τις παραλείψεις που συνεχίζουν να υπάρχουν στο σύγγραμμα αυτό, αποκλειστικός υπαίτιος και υπεύθυνος είναι ο συγγραφέας και κανείς άλλος.

Θεσσαλονίκη, Ιανουάριος 2003

Ιωάννης Αθ. Χατζηδημητρίου

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ

1. Οι ελληνικές εφημερίδες που είναι διαθέσιμες δωρεάν στο διαδίκτυο (Ιανουάριος 2003) είναι “*Η Ναυτεμπορική*” στη διεύθυνση “www.naftemporiki.gr”, “*Το Κέρδος*” στη διεύθυνση “www.kerdos.gr”, η “*Ισοτιμία*” στη διεύθυνση “www.isotimia.gr”, η “*ΕΞΠΡΕΣ*” στη διεύθυνση “www.express.gr”, “*Τα Νέα*” στη διεύθυνση “ta-nea.dolnet.gr”, “*Το Βήμα*” στη διεύθυνση “tonima.dolnet.gr”, η “*Ελευθεροτυπία*” στη διεύθυνση “www.enet.gr/on-line/”, η “*Καθημερινή*” στη διεύθυνση “www.kathimerini.gr”, το “*Έθνος*” στη διεύθυνση “www.ethnos.gr”, ο “*Αγγελιοφόρος*” στη διεύθυνση “www.angelioforos.gr”, καθώς και τα περιοδικά “*Οικονομικός Ταχυδρόμος*” στη διεύθυνση “oikonomikos.dolnet.gr”, και “*Κεφάλαιο*” στη διεύθυνση “www.addgr.com/kefalaiο/”. Επιπλέον, πολλές πληροφορίες είναι δυνατόν πλέον να βρεθούν σε “*ηλεκτρονικές εφημερίδες*” όπως το “flash.gr”, το “in.gr”, το “www.reporter.gr”, το www.economics.gr, το Μακεδονικό Πρακτορείο Ειδήσεων στη διεύθυνση www.mpa.gr, και το www.portfolio.gr. Αγγλόφωνες εφημερίδες και περιοδικά που είναι επίσης διαθέσιμα στο διαδίκτυο και παρέχουν πολύ καλή ενημέρωση είναι η εφημερίδα “*Financial Times*” στη διεύθυνση “www.FT.com” και τα περιοδικά “*Economist*” στη διεύθυνση “www.economist.com”, “*Fortune*” στη διεύθυνση “www.fortune.com”, “*Euromoney*” στη διεύθυνση “www.euromoney.com”, και “*Business Week*” στη διεύθυνση “www.businessweek.com”.

Κεφάλαιο 1

Η διεθνοποίηση των αγορών και οι πολυεθνικές επιχειρήσεις

Σκοπός

Ο σκοπός του κεφαλαίου αυτού είναι να περιγράψει τη θέση και τις δραστηριότητες της επιχείρησης στο διεθνές οικονομικό περιβάλλον, όπως αυτά έχουν διαμορφωθεί στις αρχές του 21^{ου} αιώνα, να ορίσει το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης των αγορών, καθώς και της διεθνοποίησης των αγορών και των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, και να εξηγήσει την επίδραση των εξελίξεων αυτών στον τρόπο λειτουργίας των επιχειρήσεων και της εθνικής οικονομίας. Τέλος, στο κεφάλαιο αυτό θα παρουσιασθούν η εξέλιξη, ο ρόλος και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των πολυεθνικών επιχειρήσεων και θα αναλυθούν τα λειτουργικά πλεονεκτήματα και μειονεκτήματά τους.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Όταν θα έχετε ολοκληρώσει τη μελέτη του κεφαλαίου αυτού, θα είστε σε θέση να:

- ☞ περιγράψετε σε γενικές γραμμές τους διαύλους δια μέσου των οποίων οι εξελίξεις στο διεθνές περιβάλλον διαχέονται στην εγχώρια αγορά και επηρεάζουν την επιχείρηση, τους δημόσιους οργανισμούς, τα νοικοκυριά και, κατ' επέκταση, το σύνολο της εθνικής οικονομίας,
- ☞ εξηγήσετε τι σημαίνει ο όρος “διεθνοποίηση των αγορών”,
- ☞ εξηγήσετε τι σημαίνει ο όρος “παγκοσμιοποίηση των αγορών”,
- ☞ αναπτύξετε την έννοια της διεθνοποίησης των επιχειρηματικών δρα-

- στηριοτήτων,
- ☞ περιγράψετε τις γενικές κατηγορίες διεθνών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων,
 - ☞ παρουσιάσετε τα χαρακτηριστικά που διαφοροποιούν τις πολυεθνικές από τις υπόλοιπες επιχειρήσεις,
 - ☞ απαριθμήσετε και να αναπτύξετε τα λειτουργικά πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα των πολυεθνικών επιχειρήσεων.

Έννοιες Κλειδιά

- ℞ Διεθνοποίηση των αγορών
- ℞ Παγκοσμιοποίηση των αγορών
- ℞ Διεθνοποίηση των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων
- ℞ Διεθνείς συναλλαγές
- ℞ Διεθνές εμπόριο προϊόντων και υπηρεσιών
- ℞ Διεθνείς επενδύσεις χαρτοφυλακίου
- ℞ Άμεσες ξένες επενδύσεις
- ℞ Διεθνές μάρκετινγκ
- ℞ Διεθνής διοίκηση ανθρώπινου δυναμικού
- ℞ Διεθνής χρηματοοικονομική διοίκηση
- ℞ Διεθνή λογιστικά
- ℞ Πολυεθνικές επιχειρήσεις

1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η φιλελευθεροποίηση του διεθνούς εμπορίου και της μεταφοράς κεφαλαίων από χώρα σε χώρα έχει μεταβάλλει ριζικά τις συνθήκες που επικρατούν στη διεθνή επιχειρηματική σκηνή. Οι συνθήκες της αγοράς που έχουν επηρεασθεί κατά τον πλέον δραστικό τρόπο είναι το επίπεδο του ανταγωνισμού όχι μόνο στις διεθνείς αλλά και στις εγχώριες αγορές. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται στην είσοδο σημαντικού αριθμού αλλοδαπών επιχειρήσεων στις μέχρι πρόσφατα “κλειστές” (λόγω των προσπαθειών των εθνικών κυβερνήσεων να προστατεύσουν τις τοπικές επιχειρήσεις) εγχώριες αγορές. Οι ξένες αυτές επιχειρήσεις, είτε μέχρι τη στιγμή εκείνη είχαν διεθνείς δραστηριότητες είτε όχι, “εισήγαγαν” νέες μεθόδους και πρακτικές ανταγωνισμού που οι τοπικές επιχειρήσεις είτε δεν γνώριζαν πως να τις αντιμετωπίσουν είτε δεν είχαν την οικονομική ευρωστία για να τις εφαρμόσουν και οι ίδιες. Έτσι

εμφανίσθηκε ο “εισαγόμενος” ανταγωνισμός.

Τα φαινόμενα αυτά παρατηρήθηκαν και στην ελληνική αγορά, με αποτέλεσμα πολλές ελληνικές επιχειρήσεις, λόγω του εισαγόμενου ανταγωνισμού, να υποστούν σημαντικές απώλειες πωλήσεων και κερδών και έτσι να βρεθούν σε δύσκολη θέση. Στην προσπάθειά τους να επιβιώσουν, πολλές από αυτές στράφηκαν στις αγορές χωρών που ήταν λιγότερο αναπτυγμένες από την ελληνική (όπως οι αγορές των Βαλκανικών χωρών και των νεότευκτων δημοκρατιών της τέως Σοβιετικής Ένωσης) και όπου ο ανταγωνισμός δεν ήταν ακόμα τόσο έντονος. Ειδικά για τις Βαλκανικές χώρες, εκτιμήσεις ανεβάζουν τον αριθμό των Ελληνικών επιχειρήσεων που το 1999 είχαν ενεργή παρουσία εκεί, σε περισσότερες από 1.000. Ταυτόχρονα, τα γραφεία των εμπορικών ακολούθων της Ελλάδος στις χώρες αυτές εκτιμούν πως τα Ελληνικής προέλευσης κεφάλαια που έχουν επενδυθεί στις Βαλκανικές χώρες μέχρι το 1999 ξεπερνούσαν τα 400 δισ. δραχμές¹. Τα στοιχεία αυτά είναι ενδεικτικά της δύναμης με την οποία η εντατικοποίηση του ανταγωνισμού στην εγχώρια αγορά, καθώς και η επιτακτική ανάγκη για την εύρεση νέων αγορών για τη διάθεση των προϊόντων τους, οδήγησε ένα μεγάλο αριθμό ελληνικών επιχειρήσεων να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους στις διεθνείς αγορές.

Στο κεφάλαιο αυτό θα μελετηθούν οι νέες συνθήκες που έχουν διαμορφωθεί στο διεθνές επιχειρηματικό περιβάλλον, καθώς και πως οι συνθήκες αυτές έχουν επηρεάσει τη συμπεριφορά και τις δραστηριότητες των επιχειρήσεων. Στο πλαίσιο αυτό θα αναλυθούν και οι έννοιες της διεθνοποίησης και της παγκοσμιοποίησης των αγορών, καθώς και της διεθνοποίησης των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων. Οι προσαρμογές στην άσκηση των βασικών επιχειρηματικών λειτουργιών στις οποίες είναι επιτακτικό να προχωρήσει η επιχείρηση που μελετά να επεκτείνει τις δραστηριότητές της σε ξένες αγορές, παρουσιάζονται συνοπτικά στο κεφάλαιο αυτό. Στη συνέχεια, με δεδομένη την κρισιμότητα που έχει για τις τοπικές επιχειρήσεις ο ανταγωνισμός που προέρχεται από τις πολυεθνικές επιχειρήσεις, περιγράφεται η εξέλιξη, ο ρόλος και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων αυτών. Επιπλέον, αναλύονται τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα που έχουν οι πολυεθνικές σε σύγκριση με τις τοπικές και σχετικά μικρότερες επιχειρήσεις.

1.2 Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Πολύ συχνά αναφέρεται ότι οι καταναλωτές και οι επιχειρήσεις κινούνται πλέον σε μια “*παγκόσμια οικονομία*” (*global economy*) ή σε ένα “*παγκόσμιο χωριό*” (*global village*). Οι φράσεις αυτές προσπαθούν να περιγράψουν τις ριζικές ανακατατάξεις που έχουν συμβεί στις μορφές, στον όγκο και στην ταχύτητα των οικονομικών συναλλαγών μεταξύ διαφορετικών χωρών. Εκτός από την εντυπωσιακή απελευθέρωση των διεθνών ροών προϊόντων, υπηρεσιών και κεφαλαίων που επιτελέστηκε στη δεκαετία του 1990, ουσιαστική συνεισφορά στην πραγματοποίηση των ανακατατάξεων αυτών είχαν και τα ραγδαία τεχνολογικά άλματα και οι καινοτομίες που επιτεύχθηκαν στους τομείς των μεταφορών, των συγκοινωνιών, των τηλεπικοινωνιών και της πληροφορικής.

Οι εκπληκτικές τεχνολογικές εξελίξεις στους τομείς αυτούς έχουν συνεισφέρει ουσιαστικά στη δραστική μείωση του κόστους της διεθνούς μεταφοράς εμπορευμάτων, μηχανημάτων, ανθρώπων, κεφαλαίων και πληροφοριών. Αποτελεί δε αναμφισβήτητο γεγονός πως όλα τα προηγούμενα έχουν συντελέσει σημαντικά στη μείωση του κόστους της επέκτασης των επιχειρήσεων στις διεθνείς αγορές, του κόστους λειτουργίας των πολυεθνικών αλλά και του κόστους επικοινωνίας μεταξύ των ανά τον κόσμο αντιπροσωπιών, υποκαταστημάτων και θυγατρικών τους. Με άλλα λόγια, οι εξελίξεις αυτές έχουν συνεισφέρει στην ουσιαστική μείωση του κόστους αλλά και του βαθμού δυσκολίας της διεξαγωγής των *Διεθνών Επιχειρηματικών Δραστηριοτήτων*. Το τι ακριβώς σημαίνει η τελευταία έννοια θα εξηγηθεί αναλυτικά στη συνέχεια.

Ιδιαίτερα σημαντική είναι και η συνεισφορά της ανάπτυξης και της ραγδαίας επέκτασης της χρησιμοποίησης του διαδικτύου (internet) από επιχειρήσεις και νοικοκυριά. Οι νέες τεχνολογίες του διαδικτύου, και όλες οι εφαρμογές που βασίζονται σε αυτό, συνεισέφεραν στη δραστική διευκόλυνση των επικοινωνιών και ιδιαίτερα στη βελτίωση της ταχύτητας της μεταφοράς δεδομένων και πληροφοριών διεθνώς. Επιπλέον, εκτός από τη διευκόλυνση και την εκπληκτική αύξηση της ταχύτητας, η συνεισφορά της εκρηκτικής ανάπτυξης του διαδικτύου στη δημιουργία της παγκόσμιας οικονομίας και του παγκόσμιου χωριού έγκειται και στην τεράστια μείωση του κόστους της επικοινωνίας καθώς και της μεταφοράς δεδομένων και πληρο-